

Dr. Hacer Ataman¹, Dr. Yıldı Arzu Aba², Dr. Gül Ergün³

Geliş/Received : 11.05.2017

Kabul/Accepted : 10.10.2017

Öz

Adli hemşireler, dünyada çağdaş adli sistemlerin ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir. Günümüzde suç ve şiddet olayları ile sıklıkla karşılaşıldığından, adli hemşireliğe özgü bilgi, deneyim ve yaklaşımlara sahip olmak önemli bir konu olmuştur. Adli hemşireler, kadın sağlığı ile ilgili adli konularda mağdurların öyküsünü alma, fiziksel değerlendirilmesi, kanıtların toplanması, cinsel yolla bulaşan hastalıklara yönelik testlerin yapılması, tedavi ve önerilerde bulunulması, tecavüze bağlı oluşabilecek olası gebeliklerin önlenmesi, duygusal travmanın önlenmesi, mağdurun izlemi ve rehabilitasyonu, adli rapor yazımı ve mahkemede tanıklık yapmak şeklinde görev almaktadır.

Anahtar sözcükler: Kadın, Sağlık, Adli Hemşirelik, Hemşirelik

Abstract

Forensic nurses are becoming integral partners in contemporary medico-legal systems worldwide. Having knowledge, experience and approaches specific to forensic nursing has become an important issue due to frequent occurrence of incidents of crime and violence today. Forensic nurses' responsibilities may include performing anamnesis and physical assessment of the victims in forensic issues concerning women's health, collecting evidence, conducting tests for sexually transmitted diseases, treatment and counselling, prevention of possible rape-related pregnancies, prevention of emotional trauma, monitoring and rehabilitation of victims, writing forensic reports and testifying as witnesses in court.

Key words: Woman, Health, Forensic Nursing, Nursing

**Bu çalışma, Uluslararası II. Adli Hemşirelik Kongresi ve I. Adli Sosyal Hizmet Kongresi, Kırıkkale, 3-4 Kasım 2016'da sözel bildiri olarak sunulmuştur.*

1 Yrd. Doç.; İstanbul Medeniyet Ü. Sağlık Bilimleri Fak. Hemşirelik Bölümü, İstanbul

2 Yrd. Doç.; Bandırma Onyedi Eylül Ü. Sağlık Bilimleri Fak. Hemşirelik Bölümü, Bandırma

3 Yrd. Doç.; Mehmet Akif Ersoy Ü. Sağlık Bilimleri Fak. Hemşirelik Bölümü, Burdur

Giriş

Adli hemşireler, evrensel sağlık ve sosyal adalette uluslararası düşünceleri geliştirmek amacıyla ideal bir grup olarak görülmektedir. Günümüzde adli tıp hizmetlerinin, kadınlara ve çocuklara yönelik büyük suçları, cinsel ve aile içi şiddet mağdurlarını, sosyokültürel suçları, dini ritüelleri kötüye kullananları ve silahlı çatışmalara eşlik eden olayları ele almada yetersiz olduğu bilinmektedir. Hemşirelerin dünyada sağlık hizmeti sunucularının en geniş grubunu oluşturduğu düşünüldüğünde, adli hemşirelerin evrensel sağlık bakımında daha önceden tanınmayan bir kaynağı temsil ettiği anlaşılmaktadır. Adli hemşireler, dünyada çağdaş adli sistemlerin ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir. Hemşirelere yönelik kapsamlı bir multidisipliner adli tıp eğitim ve öğretim programı sayesinde, kişilerarası ve cinsel şiddet krizlerinin daha iyi yönetilmesi sağlanacak ve adli tıp hekimleri için olguların gereksiz birikimi azalacaktır (1,2).

Uluslararası Adli Hemşireler Birliği'nin (IAFN) tanımına göre; adli hemşirelik, sağlık ve hukuk sistemlerinin kesiştiği genel hemşirelik uygulamalarıdır (3). Uluslararası Hemşireler Konseyi (ICN) hemşirelik mesleğini "hemşirelik sağlık sisteminin ayrılmaz bir parçası olarak, tüm sağlık hizmetlerinde ve toplumda her yaştan fiziksel/zihinsel hastalara, sağlıklı/engelli bireylere yönelik sağlığın yükseltilmesi, hastalığın önlenmesi ve bakım hizmetlerini kapsamaktadır" şeklinde tanımlamaktadır (4). Hemşirelik ve sağlık hizmetlerindeki değişimler, bilim ve teknolojideki gelişmeler; hemşirelerin profesyonel yaklaşımları, uygulamaları ve rolleri üzerinde etkili olarak, farklı çalışma alanları yaratmıştır (5). Bu alanlardan birisi de adli hemşireliktir. Suç ve şiddet olayları ile sıklıkla karşılaşılacak günümüzde özellikle adli hemşireliğe özgü bilgi, deneyim ve yaklaşımlara sahip olmak önemli duruma gelmiştir (6).

Bu makalede kadın sağlığında adli hemşirelik uygulamaları incelenmiş ve bu doğrultuda öneriler sunulmuştur.

Adli Hemşirelik

Hemşireler, sağlık kurumlarında adli olgularla ilk karşılaşan sağlık çalışanlarıdır (7). Bu nedenle adli olgu değerlendirmesindeki sürecin bilinmesi önemlidir. Hemşireler adli değerlendirmede; öykü alma, fiziksel muayene, kanıtın tanımlanması,

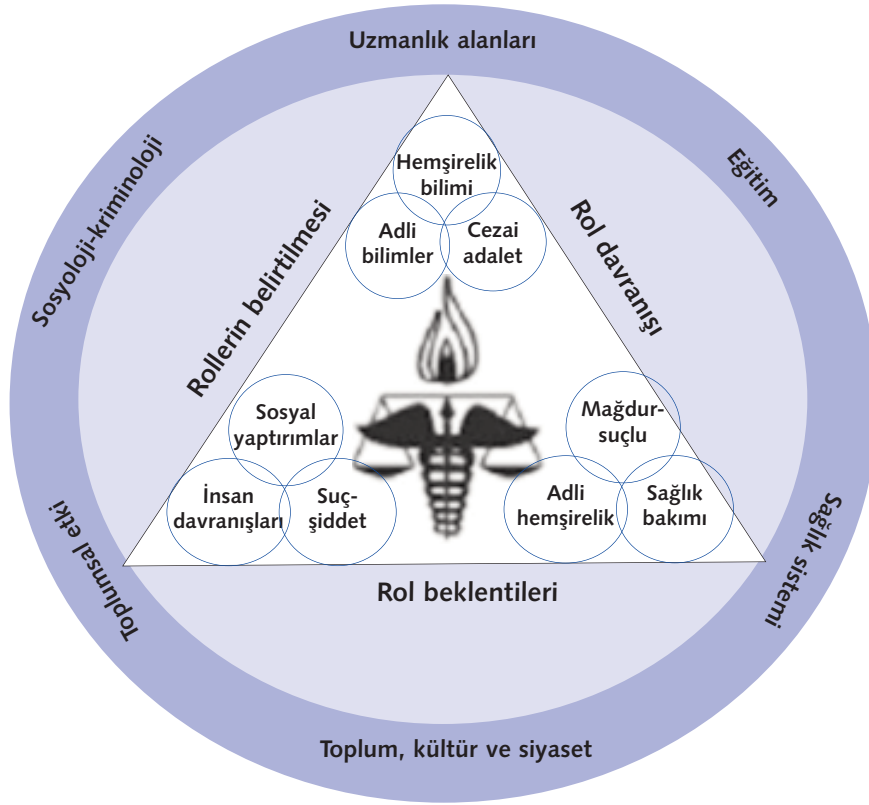
kanıtın toplanması, kanıtın saklanması, kanıt koruma zincirinin sağlanması, kanıtın kayıt edilmesi, krize müdahale süreçlerinde görev alırlar (8). Adli hemşirelerin klinik, araştırma, muayene, ıslah, gözaltı, danışmanlık, avukatlık, soruşturma yapma gibi rolleri bulunmaktadır. Adli hemşirelik rollerinin her biri araştırma, hukuk hakkında özel bilgi ve beceri, uzman tanık şahitliği gerektirmektedir (9).

IAFN, adli hemşirelerin çalışma alanlarını tanımlamıştır. Buna göre;

- Yakın ilişkide olunanlardan şiddet (aile içi şiddet, yaşlı istismarı/ihmal, çocuk istismarı/ihmal)
- Cinsel saldırı
- Ölüm soruşturması
- Adli cezaevi hemşireliği şeklinde bir gruplama yapılmıştır.

Diğer uygulama alanları ise "adli ruh sağlığı", "hukuk danışmanlığı", "halk sağlığı", "kitle afetleri ve güvenliği", "acil durum/travma hizmetleri" biçiminde belirtilmiştir (10).

Ülkemizde 2.5.2007 tarihli ve 26510 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Hemşirelik Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında, hemşireler adli hastalara bakım ve tedavi hizmeti sunmakta ve adli süreçte görev yapabilmektedir (11,12). 8.3.2010 tarihli ve 27515 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Hemşirelik Yönetmeliğinde değişiklik yapılarak 7. maddesine "Uzmanlık alanı ile ilgili ve etik konularda kişi, kurum ve kuruluşlara danışmanlık ve bilirkişilik yapar. Çalıştığı kurumda araştırmalarla ilgili etik komitede görev alabilir" fıkrası eklenmiştir. Yine bu yönetmelikte çalışılan birim/servis/ünite/alanlara göre hemşirelerin görev, yetki ve sorumlulukları (Ek-2) tanımlanmıştır. Adli olgularla karşılaşan hemşireler bu kapsamda hizmet sunmaktadır. Yönetmelikte hemşirelik girişimlerinin listelendiği bölümde (Ek-3), taciz ve tecavüz sonrası yönetimi (bireyin psikolojik olarak desteklenmesi, rehabilitasyonu, acil kontrasepsiyon, kanıt toplama vb.) konusu "hemşirelik kararı ile uygulanır" ve "hekim kararı ile uygulanır" şeklinde belirtilmiştir; ayrıca Bakanlıkça kabul edilen bir eğitim alınmasının zorunlu olduğu tanımlanmıştır (13).

Şekil 1. Adli Hemşirelik Biliminde Entegre Uygulama Modeli (1)

Sağlık sisteminin diğer sosyal sistemlerle bağlılığı bulunmaktadır. Disiplinler arası işbirliği, hemşireliği son derece özelleştirilmiş psiko-kültürel alanlara entegre etmektedir (9).

Adli Hemşirelerin Kadın Sağlığı Alanındaki Roller ve Görevleri

Adli hemşirelik hizmetleri ile mağdurlara, şüphelilere, faillere ve şiddete şahit olanlara doğrudan adli bakım hizmeti sunulmaktadır. Cinsel şiddet, ölümün bilimsel araştırması, kadınlara ve çocuklara yönelik suçlar, askeri adli hemşirelik birincil hizmetlere yönelik örneklerdendir (1).

Adli olguların incelendiği çalışmalarda cinsel saldırıların özellikle kadınlara karşı gerçekleştirildiği ve bu saldırılardan kadınların büyük oranda ruh sağlığının bozulduğu bilinmektedir (14). Tüm dünyada travmatik yaşam olaylarına kadınlar daha fazla maruz kalmaktadırlar (15). Özellikle aile içi şiddet ve cinsel saldırılar gibi adli durumlar kadın ruh sağlığına ciddi zararlar vermektedir. Cinsel saldırının birçok ruhsal hastalığa zemin hazırladığı bilinmektedir. Travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, anksiyete bozukluğu, uyum

bozukluğu bu rahatsızlıkların en sık bildirilenleridir (16). Şiddete maruz kalan kadınların en kolay ulaşabilecekleri kurumlar sağlık kurum ve kuruluşları, yaşadıkları olayları ve sorunları en iyi anlatacakları kişiler sağlık çalışanlarıdır. Cinsel saldırıya uğramış bireye tıbbi bakım, destek ve danışmanlık sunmada sağlık çalışanlarının anahtar konumda olması beklenmektedir (17). Bu sağlık çalışanları da çoğunlukla adli hemşireler olmaktadır.

Cinsel Saldırı Değerlendirmesinde ve Muayenesinde Adli Hemşirelik

Cinsel saldırı değerlendirmesi ve muayenesi, adli hemşirelik hizmetlerinin başlıca uygulamalarından biridir (1). IAFN, cinsel saldırı muayene hemşirelerinin bu alanda özel eğitim almalarına yönelik sertifika programları sunmaktadır. Programlar yetişkin/ergen ya da pediatrik şeklindedir. Bu programları tamamlayan hemşireler, cinsel saldırı ya da taciz yaşamış hastanın tıbbi adli bakımında klinik hazırlıklarını yaparlar (18).

Cinsel saldırı muayenesinde hemşireler, mağdurların daha ayrıntılı ve hassas bir biçimde muayene edilmelerini sağlarlar. Hemşireler, cinsel

saldırı mağdurlarının fiziksel değerlendirilmesi, fiziksel ve biyolojik delillerin toplanması, cinsel yolla bulaşan hastalıklara yönelik gerekli testlerin yapılması, tedavi ve önerilerde bulunulması, tecavüze bağlı oluşabilecek olası gebeliklerin önlenmesi, destek amaçlı tedavilerin uygulanması, duygusal travmanın önlenmesi, mağdurun izlemi ve rehabilitasyonu, adli rapor hazırlanması ve gerektiğinde tanık olarak görev yapmaktadır (19,2,11,20).

Tecavüz Kriz Merkezlerinde Adli Hemşirelik

Hemşireler, cinsel saldırıya uğramış bireylerin muayenesinin yapılması, kanıtların eksiksiz ve uygun biçimde toplanarak muhafaza edilmesi, tedavinin her sürecinde mağdura ve yakınlarına bilgi verilmesi, mağdurun izlenmesi, mağdur merkezden ayrılacaksa güvenli bir yere gideceğinden emin olunması ya da yakınları ile iletişim kurulması, uygun biri gelip kendisini merkezden alıncaya kadar merkezde kendisine kalacak yer sunulması ve bireyin rehabilitasyon sürecinde görev yapmaktadır (11). Cinsel saldırıya uğrayan mağdurlar acil tıbbi yardıma gereksinim duyabileceğinden olabildiğince kısa sürede bir sağlık merkezine götürülmelidir. Gebelik, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve AIDS'e yönelik testler yapılmalı, deliller gecikmeden toplanmalı, kayıtlar eksiksiz ve doğru tutulmalıdır.

Tecavüze uğrayan kişinin sorunlarına yönelik hemşirelik girişimleri şu biçimde sıralanabilir:

- Tecavüze uğrayan kişinin dostluk ve güvenini kazanmak,
- Mağduru işlemler hakkında bilgilendirmek,
- Tecavüze uğrayan kişileri tıbbi işlemlere hazırlamak,
- Saldırı hakkında konuşmaya cesaretlendirmek,
- Fiziksel güven endişesini gidermek,
- Mağdurun yakınları için gerekli rehberliği sağlamak,
- Mağdurun kontrolleri için plan yapmak,
- Yaşamını tekrar düzene koyması için danışmanlık yapmak,
- Mağduru her görüşmede değerlendirmek (20).

Obstetri ve Jinekolojide Adli Hemşirelik

Gebelik, doğum ve doğum sonu dönemde pek çok adli sorunla karşılaşabilmektedir. Gebenin aile içi şiddete uğraması, gebenin gebeliğini sonlandırmak istemesi, tecavüz ya da enest gebeliği, başkası için doğum yapılması, bilerek bebeklerin karıştırılması, izinsiz genital muayene yapılması kadın sağlığı alanında karşılaşılan adli sorunlardandır (21).

Bu alandaki hemşireler, fiziksel ve psikolojik travmaya uğrayan kadınların muayenesinde, aile içi şiddet, gebelerde madde bağımlılığının değerlendirilmesi, travmaya uğradığı iddia edilen gebe kadının genel takibi, travmaya bağlı gebeliğin sonlanması, erken doğum, ölü doğum ile ilgili durumlarda öykü alma, kaydetme ve gerektiğinde tanıklık yapma şeklinde görevler almaktadır (11).

Çakar ve arkadaşlarının adli rapor istemiyle Kadın Hastalıkları ve Doğum birimine başvuran 800 olguyu retrospektif olarak incelendiği çalışmada; olguların %66'sı (527 olgu) iddet müddeti, %21'i (168 olgu) cinsel saldırı, %8'i (64 olgu) himen muayenesi, %2.5'i (20 olgu) evliliğe psikolojik ve fiziksel olarak uygunluk, %1.5'i (12 olgu) travma ve %1'i (9 olgu) diğer sebeplerden dolayı başvurduğu tespit edilmiştir (22).

Sonuç ve Öneriler

Günümüzde kadına yönelik şiddet olaylarının gittikçe daha fazla yaşandığı ve bildirildiği bilinmektedir. Bu nedenle ülkemizde de kadın sağlığı ile ilgili konularda, "adli hemşireliğe özgü bilgi ve deneyim sahibi olmak" önemli ve gerekli bir nitelik haline gelmiştir. Kadın sağlığı alanında çalışan hemşirelerin, karşılaşacakları adli olgulara yönelik sunacakları sağlık hizmeti ve hemşirelik bakımının etkinliği bu konudaki bilgi ve deneyimleri doğrultusunda olacaktır. Bu nedenle ihtiyaç duyulan hemşirelik yaklaşımlarının uygulanması önemlidir.

Bu alana yönelik suçların önlenmesi konusunda bilinçlendirmenin sağlanması, sağlık hizmeti sunanlara görev, yetki ve sorumluluklarının benimsenmesi, bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi amacıyla eğitimlerin verilmesi önerilmektedir.

İletişim: Dr. Hacer Ataman

E-posta: haker.ataman@medeniyet.edu.tr

Kaynaklar

1. Lynch VA. Forensic nursing science: Global strategies in health and Justice. *Egyptian Journal of Forensic Sciences* (2011); 1: 69–76.
2. Lynch VA, Duval JB. Forensic nursing science. St. Louis, MO: Elsevier; 2010: 383.
3. <http://www.forensicnurses.org/?page=WhatisFN> (Erişim:03.10.2016)
4. <http://www.icn.ch/who-we-are/icn-definition-of-nursing/> (Erişim: 31.10.2016).
5. Pektekin Ç. Hemşirelik Felsefesi Kuramlar-Bakım Modelleri ve Politik Yaklaşımlar. İstanbul Tıp Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2013: 3.
6. Yelken N, Tunalı G, Gültekin G. Adli hemşireliğin Türkiye'deki durumu. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi* (2004); 13 (5): 171-172.
7. Fırat S, Ünal S, Geleş ÇY. Hemşirelikte yeni bir alan: adli hemşirelik. *Adli Tıp Bülteni* (2016); 21 (1): 39-42.
8. Özden D, Yıldırım N. Adli vakaya hemşirelerin yaklaşımı. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi* (2009); 73-81.
9. Lynch VA. Forensic nursing science. In: Hammer RM, Moynihan B, Pagliaro EM, eds. *Forensic Nursing A Handbook for Practice*. 2nd ed. Jones and Bartlett Publishers, 2006. https://books.google.com.tr/books?id=APgVX1WcuYcC&pg=PR3&hl=tr&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=snippet&q=care&f=false (Erişim: 01.11.2016)
10. <http://www.forensicnurses.org/?page=AreasFNPractice> (Erişim: 01.11.2016).
11. Çilingir D, Hintistan S. Adli hemşireliğin kapsamı ve yasal boyutu. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 2012; 9 (1): 10-15.
12. Hemşirelik Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Resmi Gazete, Tarih: 02.05.2007, Sayı: 26510, Kanun No: 5634, Kabul Tarihi: 25.4.2007.
13. Sağlık Bakanlığı, Hemşirelik Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. Resmi Gazete, Tarih: 19.04.2011, Sayı: 27910.
14. Demirel M, Küpeli A, Çaylı E, Gürpınar S, Baydar ÇL. Cinsel saldırı/istismar olgularında birden fazla kez yapılan ruhsal durum muayene bulgularının değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences* 2013; 33 (6): 1448-1455.
15. Yelöglu ÇH, Güveli H, Kandemir G, Hocaoglu Ç. Kadınlarda çoklu ruhsal travma: bir olgu sunumu. *Düşünen Adam* 2012; 25 (3): 263.
16. Karbeyaz K, Gündüz T, Balcı Y, Akkaya H. Cinsel suç mağdurlarının ruh sağlığı hakkında düzenlenen adli psikiyatrik raporlar ve bilirkişilik kurumları arası uzlaşma sorunu. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2012; 23 (4): 255-63.
17. Temel M, Şişman FN. Kadına yönelik cinsel saldırılarda hemşirelik yaklaşımı. *Journal of Psychiatric Nursing* 2013; 4(2): 85-90.
18. <http://www.forensicnurses.org/?page=AboutSANE> (Erişim: 11.11.2016).
19. Eşiyok B, Hancı İH, Özdemir Ç, Yelken N, Zeyfeöglu Y. Adli Hemşirelik. *Sted* 2004; 13 (5): 169-171.
20. Çevik SA, Başer M. Adli hemşirelik ve çalışma alanları. *Sağlık Bilimleri Dergisi* 2012; 21 (2): 143-152.
21. Karahan N. Ebelerin gebelik, doğum ve doğum sonrası dönemde karşılaştıkları adli sorunlar. 2. Tıp Hukuku Günleri, Adli Obstetrik ve Jinekoloji. Ed.: Sermet Koç, Muhammed Can, 1. Baskı, İstanbul, 2012.
22. Çakar, E, Ayas S, Selçuk S, Asoğlu MR, Özkan Ö, Ertekin AA. Kadın hastalıkları ve doğum uzmanlarının adli olgulara yaklaşımı: deneyimlerimiz. *Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine*. 2011; 8(1): 23-7.